

Wisseling van de wacht

Gemeentearchivaris Huib Uil gaat vanaf 1 april verder als stadshistoricus van Zierikzee. Tegelijk is Ineke van den Broek per 1 april benoemd als gemeentearchivaris. Een belangrijke taak voor haar is de integratie van het huidige gemeentearchief in het Zeeuws Archief.

Huib Uil was vanaf 1984 streekarchivaris bij het Streekarchivariaat Schouwen-Duiveland en Sint Philipsland. Sinds 1997, vanaf de herindeling, is hij gemeentearchivaris van Schouwen-Duiveland. Nu gaat hij verder als stadshistoricus. Hij gaat zich richten op de afronding van de inventarisatie van de archieven van de stad Zierikzee, van 1275 tot en met 1940. Met de inventaris wordt als het ware de sleutel aangereikt waarmee de archieven kunnen worden geraadpleegd. Huib Uil blijft als stadshistoricus beschikbaar om iedereen te laten delen in de rijke geschiedenis van heel Schouwen-Duiveland.

Huib Uil en Ineke van den Broek voor de kast met inventarissen.

Ineke van den Broek richt zich vooral op de steeds nauwer wordende samenwerking met het Zeeuws Archief. Een ander belangrijk punt is de duurzaamheid van het archiefmateriaal dat nu

vooral digitaal ontstaat. Hoe zorgen we er met elkaar voor dat dit deel van onze toekomstige collectie, dat op dit moment wordt gevormd door de gemeentelijke organisatie en ook daarbuiten, goed bewaard blijft zodat het raadpleegbaar blijft voor de generaties na ons?

Interview met Hannie Kool-Blokland

Hannie Kool-Blokland in de studiezaal van het Zeeuws Archief.

Per 1 januari 2021 wordt het Gemeentearchief Schouwen-Duiveland onderdeel van het Zeeuws Archief in Middelburg. De studiezalen en de archieven blijven in Zierikzee. Het gemeentearchief wordt een nevenvestiging. De komende periode gaan we elkaar beter leren kennen en informatie en deskundigheid uitwisselen. Een aantal vragen aan Hannie Kool-Blokland, directeur van het Zeeuws Archief.

De gemeente Schouwen-Duiveland heeft een campagne: 'Ik heb een band met Schouwen-Duiveland'. Wat is uw band met Schouwen-Duiveland?

Ik kom graag op Schouwen Duiveland, zowel voor het landschap als voor de geschiedenis. Samen met C. van Hoorn, een oud huisarts, heb ik onderzoek gedaan naar de medici in het verleden en daar hebben we samen over gepubliceerd. Ook heb ik voor het waterschap een boek geschreven over de waterschapsgeschiedenis van Schouwen-Duiveland, De Rand van 't Land. Ik ben in die tijd veel op het eiland geweest en heb met (oud-)kantoniers veel plekken bezocht, oude ingemetselde stenen bij sluizen gezocht en oude dijkes langsgelopen. En ik heb mee mogen denken over het Watersnoodmuseum. Helemaal in het begin, toen er nog niets was, zat ik namens het waterschap in de groep onder de inspirerende leiding van Ria Geluk. De caissons waren namelijk van het waterschap en dat was direct heel positief over het plan om daar een herdenkingsplek en een museum over de watersnood van te maken.

Als ik op een plek ben geniet ik van het heden en denk ik tegelijk aan wat hier in het verleden is gebeurd. Schouwen-Duiveland heeft een zeer interessante geschiedenis van het gevecht tegen het water. Men had zelfs een eigen basaltgroeve in Duitsland voor basalt voor de dijksterkingen. Ik zou er uren over kunnen vertellen. Schouwen-Duiveland heeft een warm plekje in mijn hart.

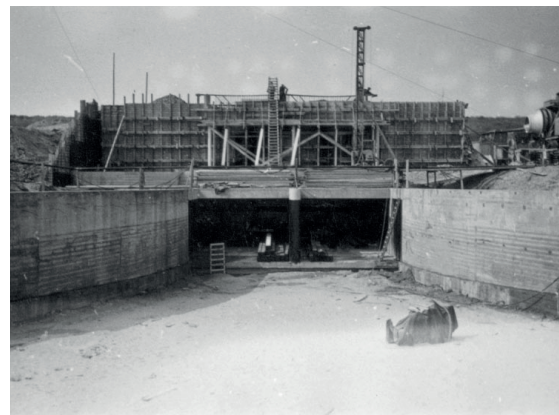

De aanleg van Muraltmuurtjes in Scharendijke, 1907-1908.

U heeft in 2003 een boek uitgebracht over de Waterschapsgeschiedenis van Schouwen en Duiveland ('De Rand van 't Land'). Van waar deze interesse en wat heeft dit u over Schouwen en Duiveland geleerd?

Het waterschap heeft mij destijds gevraagd om onder meer de waterschapsgeschiedenis van Schouwen-Duiveland te beschrijven vanaf het moment dat er documenten beschikbaar waren. Schouwen-Duiveland heeft een bijzondere waterschapsgeschiedenis. Het eiland had een zeer problematisch kustgebied – stromingen vlak langs de kust, dijkvallen, inlaagdijken, grote diepte vlak voor de dijken, enz. – en de manier waarop men daarmee omging is boeiend. Er waren tijden van grote armoede, veepest, paalworm, oorlogen.

Mensen gaven hun land op omdat de lasten hoger waren dan de opbrengsten. En er waren ook perioden van grote innovatie, waarin Schouwen-Duiveland koploper was onder de Nederlandse waterschappen. Dat was vooral onder dijkgraaf A.J. Fokker en ingenieur De Muralt. Jonkheer De Muralt heeft op Schouwen zijn innovatie van betonnen muurtjes toegepast. Schouwen heeft ook het eerste stoomgemaal van Zeeland gebouwd, Prommelsluis, omdat het Prunjegebied te nat was voor landbouw. Als ik nu langs het Prunjegebied rijd zie ik dat het weer natte natuur is geworden, dan denk ik wel eens aan het gevecht om het droog te krijgen in de 19e eeuw. Overigens vind ik die natte natuur wel heel mooi! Een recent dieptepunt is de watersnoodramp die Schouwen-Duiveland zwaar heeft getroffen. Ik vind het zeer aangrijpend hoe mensen met tegenspoed omgaan en hoe ze altijd weer hun weg 'naar boven' weten te vinden. Techniek en ruimere financiële middelen zijn belangrijke hulpmiddelen, maar het is vooral hun eigen veerkracht die dat mogelijk maakt. Maar soms wel met grote persoonlijke offers.

De bouw van gemaal Prommelsluis, 1956.

Wat kan het Zeeuws Archief bijdragen aan Schouwen-Duiveland?

Ik verwacht veel van de samenwerking tussen het gemeentearchief Schouwen-Duiveland en het Zeeuws Archief. We hebben nu al intensief overleg en bereiden in diverse stappen de uiteindelijke samenwerking voor. We zijn al gestart met het delen van kennis over onze geschiedenis en onze collecties, zodat de medewerkers de bezoekers op beide locaties en digitaal goed kunnen helpen.

En natuurlijk zullen we ook participeren in de cultuur-historische samenwerking in Schouwen-Duiveland. We gaan iemand benoemen als eerste aanspreekpunt en uitvoerder voor de cultuur-historische participatie op Schouwen-Duiveland.

We gaan samen de collectie van Schouwen-Duiveland verder digitaal toegankelijk maken en een aantal belangrijke archieven willen we in hun geheel digitaal toegankelijk maken. Het Zeeuws Archief heeft een restauratieafdeling en kan stukken

herstellen. Daarin werken we al samen. Ook op het gebied van de inhoud van de archieven liggen er mooie kansen. De rijksarchieven van Zeeland die in het Zeeuws Archief liggen, zeggen ook veel over Schouwen Duiveland, denk bijvoorbeeld aan de rechtbankarchieven. Datzelfde geldt ook voor de waterschapsarchieven: in de zogenaamde overlopers is veel te vinden over grondeigenaren en percelen. En ook de collectie van de Rijks HBS bevat veel informatie over Zierikzee.

Wat voegt het Gemeentearchief aan het Zeeuws Archief toe?

Juist het feit dat we samen meer kennis hebben van elkaars collecties, maakt dat we de bezoekers nog beter kunnen helpen. Dat geldt wederzijds. Een voorbeeld is dat de archieven van de weeskamer van Zierikzee veel toevoegen aan de kennis over de weeskamer van Veere, dat in het Zeeuws Archief ligt. De economische geschiedenis van Zeeland wordt voor een belangrijk deel gekenschetst door bijzondere teelten op Schouwen-Duiveland, denk bijvoorbeeld aan de meekrap. De oude poorterboeken zijn zeer waardevolle bronnen voor de geschiedenis van Zierikzee, daar kunnen wij nog veel van leren. En zo zijn er vast nog verbanden tussen onze archieven die we nu nog niet zien, maar die beter vindbaar worden doordat de onderzoeker de archiefcollecties in samenhang kan bestuderen.

Zeeuws Archief in het Van de Perrehuis uit 1765.

De dienstverlening van het Gemeentearchief wordt hoog gewaardeerd. Hoe gaat het met die dienstverlening vanaf 1 januari 2021?

De dienstverlening staat ook bij het Zeeuws Archief heel hoog aangeschreven. Voor de bezoeker is het heel belangrijk dat hij vriendelijk ontvangen wordt en zich welkom voelt op de studiezaal, zowel in Zierikzee als in Middelburg. Hij moet snel zijn stukken krijgen en als hij ze van te voren aanvraagt, liggen ze al voor hem klaar als hij naar de studiezaal

komt. En ook digitaal moet hij makkelijk en snel zijn informatie kunnen vinden. Als mensen thuis stukken digitaal willen raadplegen, helpen we hen door de stukken op verzoek te digitaliseren. Via facebook, e-mail of whatsapp kunnen mensen vragen stellen en stukken aanvragen. We proberen zowel fysiek als digitaal zo laagdrempelig mogelijk te zijn om de bezoeker te helpen met zijn zoekvraag.

Het gemeentearchief is voor erfgoedinstellingen een belangrijke partner in het levend houden van de geschiedenis. Deze instellingen vinden dat cultuurhistorie en erfgoed actief onder de aandacht van de eigen bevolking en de toeristen moet worden gebracht. Wat is uw visie op de positie van een archiefdienst als culturele schakel in de samenleving?

Archieven zijn een pijler van het cultuur-historisch netwerk, net als bibliotheken en musea. Bij deze instellingen kunnen mensen terecht als ze op zoek zijn naar het verhaal van hun verleden. Mensen willen graag weten waar ze vandaan komen, wie hun voorouders waren en hoe ze leefden en werkten. Het verleden geeft je wortels en die 'psychische' wortels hebben mensen nodig. Om in die behoefte te voorzien moeten we als culturele instellingen samenwerken, elk vanuit zijn eigen rol en expertise. We hebben allemaal een ander stukje van het verhaal van de mensen en daar kunnen we tentoonstellingen mee maken of lespakketten voor de scholen. Een goed voorbeeld is de stormvloedramp, de plek om dat verhaal te vertellen is het Watersnoodmuseum. De verhalen van mensen op Schouwen-Duiveland liggen onder andere ook bij het gemeentearchief. Het archief van de Deltadienst die na 1953 aan het werk ging, ligt in het Zeeuws Archief. Samen maak je een rijker verhaal en we zullen de rol van het archief daarin op Schouwen-Duiveland verder versterken.

Bij het Gemeentearchief werken nu zo'n 35 enthousiaste vrijwilligers, die zich bezig houden met het toegankelijk maken van onze archieven. Kunt u in drie kernwoorden aangeven wat ze van het Zeeuws Archief kunnen verwachten?

Drie woorden zijn niet genoeg om aan te geven hoe enorm belangrijk vrijwilligers voor ons zijn. Maar als ik toch een poging doe, is het waardering, betrokkenheid en ondersteuning. Er zijn veel interessante werkzaamheden om te doen, ook digitaal vanuit huis. En we zorgen voor een goede en plezierige werkomgeving, natuurlijk ook in Zierikzee.

Bezoek basisscholen

Op 17 mei waren leerlingen van de groepen 7/8 van twee basisscholen naar het gemeentehuis gekomen om in de burgerzaal voorstellen te presenteren om Schouwen-Duiveland kindvriendelijker te maken. Ze kregen in groepjes ook een rondleiding door het gemeentehuis. Foto: leerlingen van de RK Basisschool Sint Willibrordus bekijken de topstukken van het gemeentearchief.

Hulpkaarten van het kadaster, 1833-2007

In 1832 ging het kadaster van start, de registratie van onroerende eigendommen. Daarvoor, in de Franse tijd, waren al voorbereidende werkzaamheden verricht. De kadastrale administratie omvat leggers met de gegevens van de eigenaren en het onroerend goed. Verder zijn er de kadastrale kaarten. Onlangs kreeg ons Gemeentearchief van het Zeeuws Archief in Middelburg de zogenaamde hulpkaarten in bewaring. Op deze hulpkaarten werden veranderingen ingetekend en vervolgens verwerkt op de kadastrale kaarten.

Uitvoering

De hulpkaarten zijn er in drie formaten: klein (A3), het dubbele daarvan (A2) en het grote formaat (A1, hetzelfde formaat als de kadastrale kaarten). Verreweg de meeste hulpkaarten zijn op het kleine formaat. De hulpkaarten werden ingevoerd in 1857, maar in de voorafgaande periode vervaardigde men al vergelijkbare schetsen zodat de serie in 1833 begint. De hulpkaarten werden aanvankelijk voorbedrukt op tekenpapier. Later is men overgestapt op voorbedrukt transparant papier, om tot slot weer verder te gaan op gewoon papier. Op de kaarten is met kleuren gewerkt. De nieuw opgemeten grenzen en andere lijnen zijn in rood getekend, de onveranderde grenzen in zwart en de vervallen lijnen in blauw. Ook de nummers werden in kleur genoteerd: nieuwe nummers in zwart, vervallen nummers in blauw en onveranderde nummers in rood. Verder kwamen de volgende

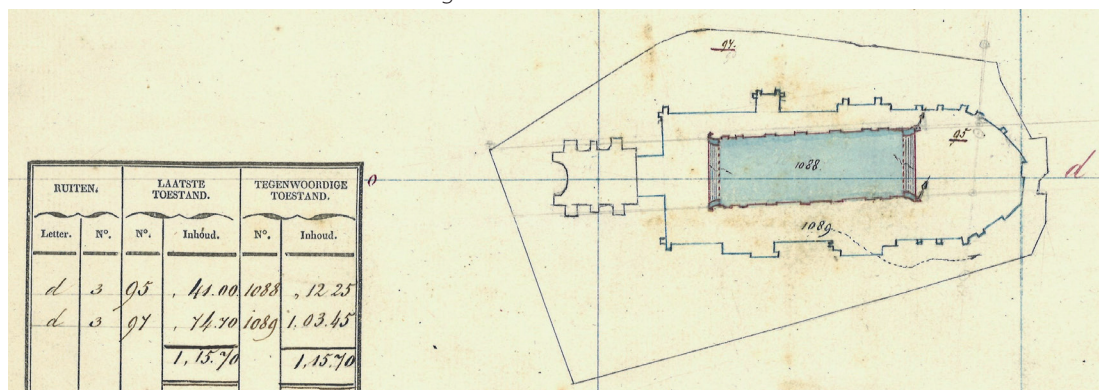
kleuren voor: gewone gebouwen: licht rood; kerken: licht blauw; water: licht blauw en wegen: licht bruin. Deze kleuren maken de hulpkaarten ook visueel aantrekkelijk.

Inzicht

De hulpkaart werd door A. Soutendijk in zijn boek *De Hypothecaire en Kadastrale Boekhouding* (tweede deel, Tiel 1916) als volgt gedefinieerd: "eene kaart, waarop eene terreinsverandering wordt aangegeven en de laatst bestaande en de nieuwe toestand voorkomen, en die samengesteld wordt door aftrekking van het minuutplan, het bijblad of van beide, voor zoover den ouden toestand betreft, en verder door kaartering van den nieuwen toestand, in verband met den ouden, volgens de veldaantekeningen en de daarop voorkomende meetcijfers". Uit die omschrijving wordt duidelijk dat voor degenen die onderzoek doen naar onroerend goed de hulpkaart een precies inzicht geeft in de veranderingen van de percelen als gevolg van splitsing of samenvoeging.

Ordering

De serie hulpkaarten is geordend naar kadastrale gemeente, met de kanttekening dat de gemeentelijke herindeling van 1961 ertoe leidde dat de voormalige gemeenten ook in de kadastrale registratie werden samengevoegd. De hulpkaarten zijn verder chronologisch per kadastrale sectie in mappen geordend. Net zoals de serie kadastrale leggers en kadastrale kaarten zijn ook deze hulpkaarten openbaar en voor een ieder ter inzage in onze studiezaal.

Hulpkaart 1849, Sint Lievensmonsterkerk, Zierikzee.

Nieuwe boeken

Jaren zijn ze er soms mee bezig. Wij zien de schrijvers aan het werk in de studiezaal. En uiteindelijk is het dan zo ver. De laatste maanden is een aantal boeken verschenen over aspecten van de geschiedenis van Schouwen-Duiveland.

Van God vergeten

Van God vergeten is gesitueerd op het Zeeuwse eiland Schouwen anno 1590. Het dagelijks bestaan wordt er bepaald door angst voor ziektes en overstromingen en de lasten van de Tachtigjarige Oorlog. De dreiging van de dood is altijd en overal te voelen. Ook bijgeloof en spookverschijningen houden de gemoederen volop bezig. Tegen deze achtergrond speelt zich het leven af van de twintigjarige dijkwerker Symon Lievensz., en van de dorps- en streekgenoten met wie hij probeert de vaak heftige ontberingen het hoofd te bieden. Van God vergeten is een gedetailleerde historische roman, waarin 'waargebeurd' en 'kan gebeurd zijn' naadloos samensmelten. (ISBN 9789463281850)

De Tien van Renesse

Het ophangen van de 'Tien van Renesse' op 10 december 1944 is een van de ergste oorlogsmisdaden van de Duitsers in Nederland tijdens de Tweede Wereldoorlog. Nog jaarlijks worden de 'Tien van Renesse' herdacht. Wat ging er aan dit drama vooraf? Wie verraadde hen? Waarom ging het mis? En wat gebeurde er met de gedupeerde gezinnen? In De Tien van Renesse reconstrueert

journaliste Ellen De Vriend de gebeurtenissen aan de hand van getuigenverhoren, archiefstukken en gesprekken met nabestaanden en betrokkenen. (ISBN 9789045215273)

Lees de [column](#) van Huib Uil over dit boek.

Zeeuwse meesters uit de Gouden Eeuw

Net als elders in de Republiek waren schilderijen in Zeeland rond 1650 buitengewoon populair. Tot nu toe is hier echter weinig onderzoek naar gedaan. Hoeveel prenten, tekeningen en schilderijen bezaten de Zeeuwse inwoners eigenlijk? Welke onderwerpen waren hier populair en in welke ruimte hingen ze? Domineerden de Hollandse en Brabantse schilders de Zeeuwse markt of kochten men schilderijen lokaal en ging het vooral om werk van Zeeuwse meesters? En wie waren die Zeeuwse meesters dan?

In de grote musea zijn uit de 17^e eeuw alleen de mooiste en beste voorbeelden te zien. Een goed beeld van wat er bij de burgerij thuis aan de muren hing, kan men daar niet krijgen. De tentoonstelling met werken uit de Goedaert Collectie in het Stadhuismuseum Zierikzee geeft daar wel een beeld van. Ze geeft bijna vergeten meesters die in hun tijd wel degelijk aanzien genoten, onder wie Francois Ryckhals, Daniel de Blicck, Abraham Blommaert en François Verwilt, weer enige bekendheid. Kunsthistorica Katie Heyning maakte een selectie uit de Goedaert Collectie en schreef de publicatie behorend bij de tentoonstelling. (ISBN 9789462582644)

Lees de [column](#) van Huib Uil over de tentoonstelling en dit boek. Info [tentoonstelling Stadhuismuseum](#)

'Strao': immaterieel cultureel erfgoed

'Strao-rieën' is de eeuwenoude Schouwse traditie van het wassen van de paardenvoeten in zee, waarbij de ruiter op het paard blijft zitten. Deze traditie is op 31 maart 2018 erkend als immaterieel cultureel erfgoed door het Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed Nederland en is officieel bijgeschreven in de [Inventaris van het Immaterieel Cultureel Erfgoed Nederland](#).

'Strao rieën' is de tweede Zeeuwse traditie die is aangemerkt als cultureel erfgoed. Het krulbollen, dat vooral in Zeeuws-Vlaanderen wordt beoefend, is in 2012 bijgeschreven op de lijst.

We hebben een [presentatie](#) gemaakt over de herkomst van de strao, de strao door de tijden heen en over de toekomst. Huib Uil schreef er een [column](#) over.

Toast van burgemeester Rabelink, Margo Grevel (initiatiefnemer), Leo Adriaanse (hoofd Kenniscentrum Immaterieel Erfgoed) en vertegenwoordigers van de zes straoconite's.

Paleografie in Zeeland

Dit jaar bestaat de werkgroep Paleografie in Zeeland (PaiZ) vijf jaar. De leden van deze werkgroep, allemaal vrijwilligers, houden zich bezig met het transcriberen van archiefstukken uit Zeeuwse bronnen in Zeeuwse archieven die met de hand zijn geschreven zoals oorkonden, notariële akten, notulen, rekeningen en brieven. Vaak zijn zulke documenten moeilijk leesbaar. Door transcriptie worden ze gemakkelijk toegankelijk en ook doorzoekbaar voor onderzoekers en andere geïnteresseerden.

Transcriberen is dus nuttig, maar ook erg leuk, want de archiefteksten bevatten meestal interessante informatie over lotgevallen van mensen, schepen, instellingen, dorpen en steden.

Projecten

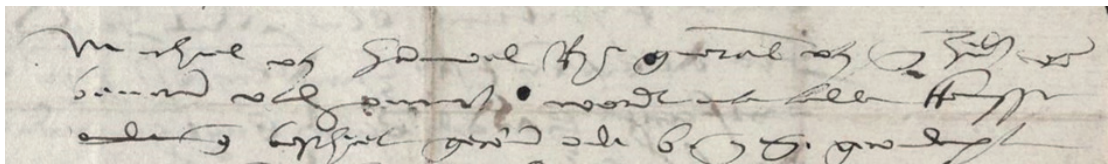
Op dit moment werken de leden van de werkgroep onder meer aan vonnissen van de vierschaar en andere stukken van de stad Veere en correspondentie van de Zeeuwse pensionaris Pieter de Huybert. Twee leden van de werkgroep transcriberen nu de aan Zierikzee verleende privileges en aanverwante stukken uit de 13e t/m 16e eeuw, die bewaard worden in het gemeentearchief.

Werk en werkwijze

Het werk vereist dat men een, liefst twee cursussen oud schrift heeft gevolgd, bijv. die van de Zeeuwse Volksuniversiteit. Omdat het werk voornamelijk thuis achter de computer plaatsvindt zijn er regelmatig "vergaderingen" van de hele werkgroep, waarbij de voortgang besproken wordt en gezamenlijk keuzes gemaakt worden welke projecten worden aangepakt. Nieuwe leden kunnen desgewenst op extra begeleiding rekenen.

Belangstelling?

Op de [website](#) van de Werkgroep vindt u meer informatie. Wie lid wil worden van de werkgroep kan contact opnemen met Ad Berends (adberends@zeelandnet.nl) of Henri Brandenburg (brndnbrg@zeelandnet.nl).

Columns Huib Uil

Huib Uil besteedde in zijn columns in de WereldRegio aandacht aan een aantal markante Schouwen-Duivelanders: winkelier [P.J. Ochtman](#) (1882-1970); huisarts [J. van der Kwast](#) (1875-1937); makelaar [J. Bij de Vaate](#) (1947-2018) en directeur van de Rabobank Zierikzee [L.J.C. Wessels](#) (1937-2018).

Verder schreef Huib Uil over [150 jaar Hervormde kerk in Zonnemaire](#), het verlies van [Hogerheijde's vishandel](#) voor Zierikzee en de viering van het [zestigjarig bestaan van de Hogere Burgerschool](#) in 1929.

Roterij Dreischor

Van mevrouw M.J. Klaasse-Wabeke uit Dreischor ontvingen we deze prachtige foto van de "Roterij Dreischor", gemaakt op 7 oktober 1920 door P.C. Pagé uit Zierikzee. Om begin 20e eeuw te kunnen concurreren met moderne bedrijven hadden de vlasboeren in Dreischor iets nieuws nodig. Dat werd de Roterij Dreischor, waar het vlasroten in vier betonnen bakken met warm water gebeurde. De bouw kostte f. 53.243,83.

In september 1968 werd na jarenlange leegstand door Sloperij J. Smalheer uit Brouwershaven de schoorsteen naar beneden gehaald. Bouwbedrijf L.W. Boogert uit Oosterland verbouwde het vervolgens tot woonhuis voor de nieuwe eigenaar M. Smits uit Oosterland. [Meer informatie...](#)

Bron: Piet Boot, 'Het plattelandsleven van Schouwen-Duiveland in vroeger tijd', Zierikzee [1989], 111.

Colofon

Gemeentearchief Schouwen-Duiveland
Laan van St Hilaire 2
Postbus 5555
4300 JA Zierikzee
Telefoon (0111) 452 320
e-mail: gemeentearchief@schouwen-duiveland.nl
internet: www.gemeentearchiefschouwen-duiveland.nl

Redactie

Eef van Brummelen, Cor Eilers, Huib Uil

Afbeeldingen:

Huib Uil en Ine:ke van den Broek: afdeling Communicatie / Hannie Kool-Blokland + V.d. Perrehuis: Zeeuws Archief / Bezoek RK Willibrordusschool: RK Willibrordusschool / Strao: Klazina Uil / Paleografie: Werkgroep Paleografie Zeeland / Covers boeken: Bol.com / Programma 1929 60 jaar RHBS: Jord van de Vaate / Overige afbeeldingen: Gemeentearchief.